

Verzekeren in gezinsverband

Over polisdekking en regres in 'nieuwe' gezinsverhoudingen

*Mr. J. H. G. Verweij - Hoogendijk **

1. Inleiding

De samenstelling van het gezin in de maatschappij is aan verandering onderhevig. De Staatscommissie Herijking ouderschap voerde een onderzoek uit naar deze maatschappelijke ontwikkelingen. De commissie signaleerde dat sinds de jaren zestig van de vorige eeuw het 'traditionele' gezin onder druk is komen te staan door tal van sociaal-demografische ontwikkelingen. Op basis van cijfers van het CBS concludeerde de commissie onder meer dat er steeds meer kinderen zijn die opgroeien bij een alleenstaande ouder (doorgaans de moeder), en dat er dan vaak sprake is van een andere uitwonende juridische ouder, doorgaans de vader. Daarnaast zijn er steeds meer kinderen die opgroeien in stiefgezinnen (gezinnen waarbij slechts een van de ouders de juridische ouder is). Ook blijkt uit het onderzoek dat het aantal kinderen dat opgroeit bij paren van een gelijk geslacht toeneemt.¹ Gezien deze ontwikkelingen en op basis van gesprekken met ervaringsdeskundigen, belangenbehartigers en onderzoekers adviseerde de Staatscommissie de wetgever om *meerouderschap*, de situatie waarin een kind meer dan twee juridische ouders heeft, en *meeroudergezag*, de situatie waarin meer dan twee personen (een vorm van) gezag over een minderjarig kind uitoefenen, mogelijk te maken.² Als deze adviezen worden overgenomen, dan zal dat in ieder geval gevolgen hebben voor het familie(vermogens)recht.

De vraag rijst hoe deze maatschappelijke ontwikkelingen zijn doorgesijpeld naar de verzekeringspolissen van verzekeringsmaatschappijen. Verzekeringen vervullen immers een grote maatschappelijke rol als het gaat om dekking van risico's, ook in gezinsverband. In een aantal verzekeringen kan gezinsdekking worden afgesloten. Wat houdt die gezinsdekking dan in? Hoe wordt in de polisvoorwaarden omgegaan met stiefgezinsrelaties of kinderen van gescheiden ouders die op één woonadres staan ingeschreven maar bij beide ouders gedeeltelijk wonen?

In deze bijdrage wordt de vraag beantwoord hoe verzekeraars in hun polisdekking en ten aanzien van regres omgaan met de

(nieuwe) gezinsverhoudingen. Om deze vraag te beantwoorden wordt eerst in kaart gebracht bij welke verzekeringen gezinsrelaties een rol spelen (par. 2). In paragraaf 3 wordt kort ingegaan op de situatie van onderlinge aansprakelijkheid tussen gezinsleden onder de aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren. Vervolgens zal in paragraaf 4 worden bezien hoe in de polisvoorwaarden (nieuwe) gezinsverhoudingen worden omschreven, waarna in paragraaf 5 kort wordt stilgestaan bij de verhaalsuitsluitingen ten aanzien van gezinsleden op grond van artikel 7:962 lid 3 Burgerlijk Wetboek (BW) (regres). De analyse in paragraaf 6 vermeldt de belangrijkste bevindingen van het onderzoek, waarna in de conclusie (par. 7) een antwoord wordt geformuleerd op de hoofdvraag van deze bijdrage. Voor dit onderzoek zijn de polissen van zestien verzekeringsmaatschappijen geraadpleegd.³

2. Verzekeringen in gezinsverband

Onder verzekeringen waarin gezinsrelaties van belang zijn omdat zij zijn (mee)verzekerd, vallen de inboedelverzekering (en soms ook de opstalverzekering) en de aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren (hierna: AVP). Ook bij een zorgverzekering spelen gezinsrelaties een rol. Bij deze verzekering dienen kinderen echter na hun geboorte (expliciet) te worden ingeschreven bij de zorgverzekering van de ouders, eventueel met de toevoeging onder welke polis indien die verschilt tussen de ouders. De zorgverzekering zal daarom voor deze bijdrage buiten beschouwing worden gelaten.

Een inboedelverzekering verleent dekking van de schade aan inboedel als gevolg van brand, diefstal en wateroverlast. Doorgaans is bij de inboedelverzekering de inboedel van de inwonende gezinsleden ook meeverzekerd (gezinsdekking). Schade aan de inboedel van kinderen komt daardoor ook voor vergoeding in aanmerking op de polis van ouders. De inboedelverzekering dekt soms ook schades aan de inboedel die men per ongeluk (zelf) veroorzaakt (vaak mogelijk onder een allrisk- of aanvullende dekking). Een kind stoot bijvoorbeeld een dure vaas om of een vader morst water over de laptop van zijn zoon. Soms blijkt er ook 'gezinsdekking' mogelijk te zijn ten aanzien van de opstalverzekering (zie nader par. 4). De vraag rijst wel of dit nut heeft, aangezien het doorgaans de ouders zijn die eigenaar zijn van de opstal, te weten het woonhuis.

* Mr. J.H.G. Verweij-Hoogendijk is als wetenschappelijk docent en onderzoeker verbonden aan de sectie Burgerlijk recht van de Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij doet promotieonderzoek naar het thema 'Aansprakelijkheid en verzekering in gezinsverband'.

1. Rapport van de Staatscommissie Herijking ouderschap 'Kind en ouders in de 21ste eeuw', Den Haag: Xerox/OBT 2016, p. 86-87.
2. Rapport van de Staatscommissie Herijking ouderschap 2016, p. 371-488.

3. Aegon, Allianz, ANWB, ASR, Ditzo, FBTO, Hema, Inshared, Klaverblad, NN, Now Go, OHRA, Reaal, SNS, Unigarant en Univé.

De AVP dekt de aansprakelijkheid voor vermogensschade of letselschade die een particulier veroorzaakt. Een AVP kan ten behoeve van het hele gezin worden afgesloten (gezinsdekking), waardoor de in de polisvoorwaarden genoemde gezinsleden zijn verzekerd onder de AVP (zie nader par. 4). Gezinsleden kunnen echter ook jegens elkaar aansprakelijk zijn, hetgeen betekent dat de persoon die gerechtigd is tot uitkering een gezinsrelatie is van de verzekerde. Deze situatie maakt het gecompliceerd, nu de schadeveroorzaker en de schadelijder soms onder één polis zijn verzekerd. Daarom vergt deze situatie extra aandacht. In de volgende paragraaf zal hier nader op in worden gegaan.

3. Onderlinge aansprakelijkheid onder de AVP

Men kan binnen gezinsverband onderling aansprakelijk zijn omdat apparatuur wordt beschadigd of doordat een gezinslid gevaarzettend handelt jegens een ander gezinslid.⁴ In het door mij uitgevoerde onderzoek naar de polissen van zestien verzekeringsmaatschappijen zijn onder andere de bepalingen ten aanzien van onderlinge aansprakelijkheid onderzocht op omvang van de dekking. Dit heeft aangetoond dat in geval van onderlinge aansprakelijkheid alleen schade aan personen, dus alleen aansprakelijkheid voor letsel- of overlijdensschade is gedekt. Een polis vermeldt nog expliciet het volgende:

‘Let op!

Dit geldt ook als de benadeelde zelf niet is verzekerd met uw verzekering, maar wel genoemd wordt bij de personen die u kunt verzekeren bij de verzekering voor een alleenstaande zonder kind(eren), alleenstaande met kind(eren), gezin/samenwonend, gezin zonder kind(eren) of gezin met kind(eren). Bijvoorbeeld: u woont samen met uw partner en u heeft allebei een aansprakelijkheidsverzekering voor een alleenstaande zonder kind(eren). Uw partner is dan niet verzekerd met uw verzekering. Ook dan verzekeren wij alleen schade aan personen (dus geen schade aan zaken). U kunt namelijk uw partner verzekeren met de verzekering voor een gezin zonder kind(eren). Bovendien wordt de schade niet vergoed als deze al door een andere verzekering is gedekt.’⁵

Een andere verzekeraar heeft in de polis opgenomen dat, wanneer er sprake is van onderlinge aansprakelijkheid, de schade alleen is verzekerd als de benadeelde *zelf* om schadevergoeding vraagt.⁶

In 2010 is in het Hangmat-arrest bepaald dat een slachtoffer van een ongeval door een gebrekkige opstal, die daarvan met een gezinslid medebezitter was, de helft van de schade vergoed

kon krijgen.⁷ Er was veel kritiek op dit arrest en men vreesde dat dit (financiële) gevolgen zou hebben voor verzekeraars, en dat verzekeraars daarom hun polissen zouden aanpassen. Uit het door mij uitgevoerde polisonderzoek is echter gebleken dat geen uitsluitingen zijn opgenomen ten aanzien van onderlinge aansprakelijkheid voor schade van medebezitters door gebrekkige opstellen. Wat niet gedekt is, is de schade die men oploopt door een huisdier, waarvan de echtgenoot ook medebezitter is.⁸ Enkele verzekeraars hebben dit expliciet opgenomen in hun polisvoorwaarden, met woorden als ‘[o]ok is verzekerd de aansprakelijkheid van een verzekerde voor schade toegebracht door een (huis)dier waarvan verzekerde eigenaar is, *aan anderen dan verzekerde* [cursivering JV] (...)’.⁹ In de polissen waren geen clausules opgenomen voor het geval de gekwetste persoon wel mede-eigenaar van het dier zou zijn, maar geen verzekerde onder de polis. Het is niet duidelijk of de hierboven geciteerde opmerking (onder ‘Let op’) op deze situatie van toepassing is. Onbeslist is nog hoe moet worden omgegaan met medebezitterschap van roerende zaken.¹⁰

Een beperking van de dekking in de AVP die relevant is in het kader van de onderlinge aansprakelijkheid of in zijn algemeenheid relevant kan zijn tussen gezinsleden, is de opzetclausule. Op grond van de opzetclausule wordt opzet uitgesloten van dekking, waardoor schade als gevolg van mishandeling en seksueel misbruik niet voor vergoeding in aanmerking komt. Helaas komen mishandeling en seksueel misbruik ook binnen gezinsverband voor. Vanwege de discussie over de uitleg van de opzetclausule na het arrest Aegon/Van der Linden is er destijds voor gekozen om naast de opzetclausule een aparte uitsluiting voor seksuele gedragingen op te nemen.¹¹ Deze uitsluiting is terug te vinden in alle geraadpleegde AVP-polisvoorwaarden. Vermeldenswaardig is ook dat vorig jaar de Hoge Raad in het Shaken baby-arrest heeft getracht enig licht te werpen op de uitleg van deze opzetclausule. Op de achtergrond speelden in deze zaak de omstandigheden van een gezinsrelatie een rol, namelijk een vader die in wanhoop zijn kind stil probeerde te krijgen en het te hard door elkaar schudde. Bij de beoordeling of dit een opzettelijke gedraging was in de zin van de opzetclausule moest volgens de Hoge Raad gewicht worden toegekend aan diverse factoren, ‘waaronder de aard van de onrechtmatige gedraging van de verzekerde, de omstandigheden waaronder deze is verricht, de mate waarin de verzekerde een verwijt van zijn gedraging gemaakt kan wor-

4. Zie ten aanzien van gevaarzetting in de opvoeding van kinderen J.H.G. Verweij-Hoogendijk, Parental immunity? Uitgangspunten voor de aansprakelijkheid van ouders wegens een schending van hun zorgplicht voor de veiligheid van hun kind(eren), AV&S 2016/35.

5. Polisvoorwaarden AVP OHRA, p. 5; zie ook art. 4 polisvoorwaarden AVP Klaverblad, met woorden van een gelijke strekking.

6. Art. 9.1 polisvoorwaarden AVP Univé.

7. HR 8 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM6095, NJ 2011/465 m.nt. T. Hartlief (Hangmat I).

8. HR 29 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:162, NJ 2016/173 m.nt. T. Hartlief (Imagine).

9. Art. 27 polisvoorwaarden AVP Unigarant; art. 27 polisvoorwaarden AVP ANWB; art. 2.2.5.4 polisvoorwaarden AVP NN.

10. Zie voor een vooruitblik op deze situatie de noot van T. Hartlief bij HR 29 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:162, NJ 2016/173 m.nt. T. Hartlief (Imagine).

11. HR 21 december 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB5408, NJ 2008/283 m.nt. M.M. Mendel; N. van Tiggele & H. Wansink, Aansprakelijkheidsverzekering in familieverband, in: E.F.D. Engelhard e.a., Aansprakelijkheid in gezinsverband, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 264-265.

den of andere subjectieve omstandigheden aan diens zijde, en de aard en de ernst van de schadelijke gevolgen, een en ander bezien in het licht van de strekking en maatschappelijke betekenis van de AVP'.¹² De Hoge Raad woog in zijn beoordeling veel omstandigheden mee. Hoewel niet expliciet werd stilgestaan bij de omstandigheid dat er sprake was van een gezinsverband, werden wel de specifieke omstandigheden van de vader meegewogen. De Hoge Raad oordeelde uiteindelijk dat de opzetclausule in casu niet kon worden gehandhaafd.

Een uitbreiding van de dekking die relevant kan zijn voor familierelaties, waaronder gezinsrelaties, is de vriendendienstclausule. Volgens alle geraadpleegde polisvoorwaarden van AVP's is aansprakelijkheid voor schade die wordt veroorzaakt tijdens een vriendendienst ook gedekt. Men is verzekerd tegen aansprakelijkheid voor de schade die men toebrengt aan personen of zaken tijdens het verrichten van een vriendendienst. Onder vriendendienst moet worden verstaan het belangeloos werk doen voor een ander privépersoon. Deze vriendendienstclausule is ooit opgenomen nadat het Zusjes Jansen-arrest was gewezen.¹³ In deze zaak hielpen de zusjes Jansen elkaar met verhuizen en tijdens de verhuizing raakte een van de zussen bekneld, waardoor zij ernstig letsel opliep. De Hoge Raad oordeelde dat er sprake was van een ongelukkige samenloop van omstandigheden en dat er niet onrechtmatig was gehandeld.¹⁴ Van verzekeraars werd vervolgens verlangd dat zij hun verantwoordelijkheid zouden nemen en dat er toch een dekkingsmogelijkheid geboden zou worden voor schade aangericht tijdens vriendendiensten.¹⁵ In veel polissen wordt daarom vaak expliciet aangegeven dat men meestal niet aansprakelijk is voor schade die ontstaat terwijl men een vriendendienst verricht, maar dat deze schade wel is gedekt.¹⁶ De te vergoeden schade is wel gemaximeerd, en de schade wordt alleen vergoed als men de vriendendienst verricht voor iemand die niet meeverzekerd is onder de eigen AVP.¹⁷ Materiële schade die wordt veroorzaakt bij het helpen verhuizen van een (meeverzekerde) zoon die op kamers gaat, komt onder de AVP dus niet voor vergoeding in aanmerking. Dergelijke schade zou overigens nog wel kunnen worden gedekt onder de inboedelverzekering.

4. Gezinsdekking

In paragraaf 2 is ingegaan op de typen verzekeringen waarvoor gezinsdekking kan worden afgesloten. De vraag rijst hoe de gezinsdekking is gedefinieerd, nu uit de inleiding is gebleken dat het 'traditionele gezin' aan verandering onderhevig is. Het aantal samengestelde gezinnen (stiefgezinnen) neemt immers

toe. Door verbroken relaties kan het zijn dat kinderen deels bij vader en deels bij moeder verblijven, maar op één woonadres zijn ingeschreven. Zijn de polisvoorwaarden hierop ingespeeld? In deze paragraaf wordt daarom onderzocht hoe de verschillende polisvoorwaarden het gezin afbakenen, of hoe zij omschrijven wat onder gezinsdekking moet worden verstaan.

4.1 Inboedelverzekering en opstalverzekering

Om te achterhalen wat onder gezinsdekking moet worden verstaan, zijn de polisvoorwaarden van inboedelverzekeringen, opstalverzekeringen en AVP's van de in voetnoot 3 vermelde verzekeringsmaatschappijen geraadpleegd. In deze polissen is gekeken of, en zo ja welke, gezinsleden als verzekerden onder de polis worden aangemerkt.

In inboedelverzekeringsspolissen zijn soms de verschillende gezinssituaties nader uitgewerkt. Zo hanteren sommige verzekeraars een zeer uitgebreide beschrijving en wordt in de polis beschreven wiens inboedel naast die van de verzekeringnemer ook verzekerd is:

- Zijn/haar echtgenoot, echtgenote of (geregistreerd) partner met wie in gezinsverband wordt samengewoond.
- De kinderen, als zij (nog) bij de verzekeringnemer thuis wonen. Onder kinderen vallen ook pleeg-, stief- en adoptiekinderen.
- Alle personen die bij hen inwonen (maar geen kinderen). Zoals (schoon)ouders of grootouders. Maar alleen als deze personen met hen in gezinsverband samenwonen en dus bij hun huishouden horen.
- De uitwonende studerende kinderen tot 28 jaar, die door u als verzekeringnemer worden onderhouden.
- De uitwonende kinderen, die verblijven in een verpleeginstelling en die door u als verzekeringnemer worden onderhouden.¹⁸

Een andere polis spreekt van:

- uzelf, uw partner met wie u samenwoont en kinderen die bij u thuis wonen;
- de persoon met wie u een gezamenlijke huishouding voert;
- stief- en pleegkinderen die bij u thuis wonen.¹⁹

Een iets summierdere beschrijving wordt ook gehanteerd:

- de persoon die de verzekering heeft afgesloten (de verzekeringnemer);
- de persoon met wie de verzekeringnemer samenwoont;
- de inwonende familieleden van deze personen en inwonende pleegkinderen.²⁰

12. HR 13 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:601, NJ 2018/463 m.nt. S.D. Lindenbergh, r.o. 3.5.10.

13. E.F.D. Engelhard e.a., Aansprakelijkheid in gezinsverband, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 254.

14. HR 12 mei 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5784, NJ 2001/300 m.nt. J. Hijma.

15. Van Tiggele & Wansink 2004, p. 254.

16. Zie bijv. art. 2.5 polisvoorwaarden AVP Klaverblad en art. 2.2.5.1 polisvoorwaarden AVP NN.

17. Zie bijv. art. 2.3.3 polisvoorwaarden AVP SNS.

18. Art. 2.1 polisvoorwaarden inboedelverzekering Reaal, zie ook art. 2.4 polisvoorwaarden inboedelverzekering Now Go.

19. Polisvoorwaarden inboedelverzekering Univé, p. 2.

20. Art. 3 polisvoorwaarden inboedelverzekering FBTO.

Andere verzekeraars beperken zich tot algemene bewoordingen, zoals '[a]lle personen met wie de verzekeringnemer in gezinsverband samenwoont'.²¹ De ANWB spreekt over 'gezin', maar werkt dit vervolgens uit in de lijst met definities. Onder gezin moet worden verstaan 'personen die in het Nederlandse bevolkingsregister op hetzelfde adres staan ingeschreven en in gezinsverband samenwonen'.²² Van de onderzochte voorwaarden bevatten alleen die van de ANWB de toevoeging dat de personen volgens het bevolkingsregister op hetzelfde adres moeten zijn ingeschreven.

Zoals eerder aangegeven is het niet noodzakelijk dat gezinsleden zijn meeverzekerd onder een opstalverzekering. Voor zover dat wel is gedaan, is het gezin niet nader gedefinieerd en waren woorden als '[a]lle personen met wie de verzekeringnemer in gezinsverband samenwoont'²³ gebruikt.

4.2 AVP

De afbakening van het gezin speelt de grootste rol in het kader van de AVP, aangezien het bij een AVP gaat om persoonlijke aansprakelijkheid en omdat gezinsleden ook jegens elkaar onrechtmatig kunnen handelen. In veel polissen wordt daarom onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten huishoudens en gezinssamenstellingen (eenpersoons-, tweepersoons- en meerpersoonshuishouden of woorden van gelijke strekking).²⁴ Voor welk type huishouden een AVP ook is afgesloten, aansprakelijkheid van logés en huishoudpersoneel en voor huisdieren is in de onderzochte polissen meeverzekerd. Door het insluiten van logés in de dekking zouden gezinsleden, bijvoorbeeld kinderen uit een verbroken relatie die regelmatig bij een ouder verblijven maar daar niet hun vaste woon- en verblijfplaats hebben, toch onder de dekking van een eenpersoonshuishouden kunnen vallen. Echter, schade veroorzaakt door een logé wordt onder alle geraadpleegde polisvoorwaarden alleen vergoed als de aansprakelijkheid niet is gedekt via een andere verzekering (na-u-clausule).

De omschrijving van de verschillende gezinssituaties is in veel polisvoorwaarden nagenoeg hetzelfde. Een van de polissen verwoordt het als volgt:

'Gezin/samenwonend gezin met kind(eren). Bij de verzekering voor een gezin/samenwonend of gezin met kind(eren) zijn verzekerd:

1. uzelf, als de persoon die de verzekering heeft afgesloten;
2. uw echtgenoot, echtgenote of (geregistreerde) partner;
3. de personen met wie u in gezinsverband samenwoont; en;
4. hun minderjarige kinderen;
5. hun meerderjarige ongehuwde kinderen, die bij hen inwonen of voor studie ergens anders wonen;

6. hun logés, als hun aansprakelijkheid niet is verzekerd door een andere verzekering;
7. hun ouders, schoonouders, grootouders en schoon-grootouders, die bij hen inwonen;
8. hun huispersoneel, als hun aansprakelijkheid te maken heeft met werkzaamheden die zij voor u uitvoeren'.²⁵

Sommige verzekeraars nemen daarnaast nog expliciet de stief- en pleegkinderen op,²⁶ andere voegen de personen toe met wie men in (duurzaam) gezinsverband samenwoont.²⁷ Twee verzekeraars hebben als extra voorwaarde bij 'de kinderen' opgenomen dat zij op het woonadres van de verzekeringnemer moeten zijn ingeschreven.²⁸ Dit laatste zou tot problemen kunnen leiden, nu kinderen van gescheiden ouders maar op één woonadres kunnen zijn ingeschreven, maar bij beide ouders verblijven.

5. Verhaalsuitsluitingen

Indien de schade van een verzekerde door een derde is veroorzaakt en indien de verzekerde zijn eigen verzekeraar aanspreekt, dan heeft de aangesproken verzekeraar het recht om het uitbetaalde te verhalen op de aansprakelijke derde. De vordering van de verzekerde gaat immers op basis van subrogatie over op de verzekeraar krachtens artikel 7:962 lid 1 BW. In lid 3 van artikel 7:962 BW is echter een aantal uitsluitingen opgenomen:

'De verzekeraar krijgt geen vordering op de verzekeringnemer, een mede-verzekerde, de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot of de geregistreerde partner van een verzekerde, de andere levensgezel van een verzekerde, noch op de bloedverwanten in de rechte lijn van een verzekerde, op een werknemer of de werkgever van de verzekerde, of op degene die in dienst staat tot dezelfde werkgever als de verzekerde. (...)'

De uitsluitingen zijn onder te verdelen in een viertal categorieën. De eerste categorie ziet op de personen die direct betrokken zijn bij de verzekeringsovereenkomst.²⁹ De verzekeraar krijgt namelijk geen vorderingsrecht op de verzekerde en mede-verzekerde. De tweede beperking ligt in de huiselijke sfeer, te weten de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot of de geregistreerde partner van een verzekerde en de andere levensgezel van een verzekerde.³⁰ Onder levensgezel moet worden verstaan de persoon die 'tot een nauwe persoonlijke betrekking staat' met de verzekerde.³¹ Met de toevoeging van het woord 'een' wordt duidelijk gemaakt dat er naar een brede

21. Art. 1 polisvoorwaarden inboedelverzekering NN (All-in).
 22. Art. 1 lid 5 polisvoorwaarden inboedelverzekering ANWB.
 23. Art. 1 polisvoorwaarden opstalverzekering NN.
 24. FBTO, Now Go, OHRA, ASR, Univé, Inshard en Aegon.

25. Polisvoorwaarden AVP OHRA, p. 13-14.

26. Aegon, Allianz, Ditzo en Hema.

27. ASR, Unigarant, ANWB en Ditzo.

28. Polisvoorwaarden AVP Univé, p. 13-14; art. 1 lid 5 polisvoorwaarden inboedelverzekering ANWB.

29. P. van Zwieten, De gesubrogeerde verzekeraar in het schadeverzekeringsrecht (diss. Heerlen), Zutphen: Uitgeverij Paris 2015, p. 125-126.

30. Van Zwieten 2015, p. 126-127.

31. Kamerstukken II 1999/2000, 19529, 5, p. 44.

groep personen gekeken moet worden.³² De derde categorie ziet op personen met wie men een familierechtelijke betrekking heeft, nu de bloedverwanten in de rechte lijn worden uitgesloten van verhaal.³³ Ten aanzien van de bloedverwanten wordt geen restrictie opgelegd ten aanzien van de 'graad'. Zowel een opa als een zoon van de verzekerde kan onder deze uitsluiting vallen. Bloedverwanten in de zijlijn zijn echter niet opgenomen (broers en zussen). In eerdere versies van artikel 7:692 lid 3 BW waren deze betrekkingen wel ingesloten door het begrip 'huisgenoten'. Men vreesde echter dat met de verhaalsuitsluiting tot deze personen de regeling te ver zou uitdijen, en dat de regeling niet meer zou beantwoorden aan haar doel.³⁴ De vierde categorie ziet op beperkingen in de arbeidsrechtelijke sfeer, maar deze zal verder buiten beschouwing worden gelaten.

De ratio achter de verhaalsuitsluitingen is gelegen in twee argumenten. Ten eerste een economisch argument. Het gaat hier om personen van wie mag worden aangenomen dat de verzekering mede in hun belang is afgesloten. Verhaal zal immers de verzekerde zijn recht weer ontnemen, omdat hij dan aan zijn regres moet meebetalen.³⁵ Ten tweede zou verhaal de familieband kunnen verstoren.³⁶

Hoever de verhaalsuitsluiting reikt ten aanzien van gezinsleden dient dus in de eerste plaats te worden bepaald aan de hand van de polisvoorwaarden en de wijze waarop de verschillende gezinsleden worden aangemerkt als (mede)verzekerden onder de polis. Indien het gezin ruim is geformuleerd, zullen veel personen (zoals partner en (stief)kinderen) onder de eerste categorie van de verhaalsuitsluiting vallen. De andere categorieën kunnen in die zin als vangnet worden beschouwd als in de polisvoorwaarden het gezin niet ruim is geformuleerd, nu daaronder de partner (categorie 2) en de eigen kinderen (categorie 3) kunnen worden geschaard. De eventuele stiefkinderen en stiefouders vallen dan echter wel buiten het bereik van de verhaalsuitsluiting, nu daarmee geen familierechtelijke betrekking bestaat.

In lid 3 van artikel 7:692 BW staat als laatste volzin opgenomen dat 'de (...) regel [niet] geldt voor zover zulk een persoon jegens de verzekerde aansprakelijk is wegens een omstandigheid die afbreuk zou hebben gedaan aan de uitkering, indien die omstandigheid aan de verzekerde zou zijn toe te rekenen'. Hiermee wordt bedoeld dat de verhaalsuitsluiting niet opgaat als in de hypothetische situatie de verzekerde de schade zelf had veroorzaakt en deze gezien de omstandigheden geen recht op uitkering zou hebben. Te denken valt aan de situatie waarin een zoon, rijdend zonder rijbewijs, de auto van zijn vader heeft beschadigd. In de polisvoorwaarden was dekking uitgesloten wanneer de bestuurder geen rijbewijs had. Deze

omstandigheden leidden er volgens het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden toe dat de verhaalsuitsluiting buiten toepassing moest worden gelaten.³⁷

6. Analyse

De geraadpleegde polisvoorwaarden laten zien dat verzekeraars zich bewust zijn van de maatschappelijke veranderingen ten aanzien van de gezinssamenstelling. Vooral de polisvoorwaarden van AVP's, waarin de verschillende huishoudens duidelijk zijn omschreven, laten zien dat rekening wordt gehouden met veel varianten van samenlevings- en gezinsvormen. De gezinsdekking is over het algemeen ruim geformuleerd, soms door expliciet stief- en pleegkinderen op te nemen, maar ook door het opnemen van de personen met wie de verzekerde in (duurzaam) gezinsverband samenwoont. Opvallend is dat twee verzekeraars als toevoeging bij de kinderen hebben opgenomen dat zij 'op hetzelfde woonadres [moeten] zijn ingeschreven'. Het is echter voorstelbaar dat kinderen van gescheiden ouders om beurten bij ieder van de ouders verblijven, dus met beide ouders in gezinsverband samenwonen, maar op een van beide woonadressen staan ingeschreven. Merkwaardig is ook dat de ene verzekeraar volstaat met de woorden 'in gezinsverband samenwonen', terwijl de andere daar het woord duurzaam aan toevoegt, of juist deze woorden aan elkaar verbindt: 'personen met wie je duurzaam en in gezinsverband samenwoont'.³⁸ Of het verschil in formulering daadwerkelijk tot een andere uitleg en tot een verschil in dekking kan leiden, is de vraag; er is hier wel ruimte voor discussie.

De analyse van de polisvoorwaarden heeft ook nog enkele andere bijzonderheden aan het licht gebracht. Ten eerste blijkt uit de geraadpleegde polisvoorwaarden bij de vrienden-dienstclausule en bij de insluiting van de logés dat daarbij een na-u-clausule wordt opgenomen. De verzekering verleent in die gevallen geen dekking indien en voor zover de schade wordt gedekt door een andere verzekering. Indien een kind schade aanricht tijdens zijn verblijf bij de ouder bij wie hij geen vaste woon- en verblijfplaats heeft en aangemerkt moet worden als een logé, dan betekent dit dat de AVP moet worden aangesproken van de ouder bij wie het kind wel een vaste woon- en verblijfplaats heeft en nadrukkelijk wel is meeverzekerd onder de polis. Dit zou tussen de ex-partners tot spanningen kunnen leiden. Een coulancebetaling door de AVP van de ouder onder wiens hoede het voorval heeft plaatsgevonden, zou dergelijke fricties kunnen voorkomen. Immers, de aangesproken AVP zou op grond van artikel 7:961 lid 3 BW de schade kunnen verhalen op de eigenlijke AVP.

Ten tweede valt op dat ten aanzien van de onderlinge aansprakelijkheid en de eventuele dekking onder de AVP alleen aansprakelijkheid voor letsel- en overlijdensschade is gedekt. Een verzekeraar heeft in de polisvoorwaarden opgenomen dat

32. Van Zwieten 2015, p. 125.

33. Van Zwieten 2015, p. 127-128.

34. Kamerstukken II 1999/2000, 19529, 5, p. 44.

35. Kamerstukken II 1985/86, 19529, 3, p. 34.

36. Kamerstukken II 1985/86, 19529, 3, p. 34.

37. Hof Arnhem-Leeuwarden 23 oktober 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:9273 (deze uitspraak wordt ook besproken in de bijdrage van Ruitenberg-Bart in dit nummer).

38. Polisvoorwaarden AVP Ditzo.

wanneer er sprake is van onderlinge aansprakelijkheid, de schade alleen is verzekerd als de benadeelde *zelf* om schadevergoeding vraagt. Wat precies het doel is van deze toevoeging is niet duidelijk. Als dit tot gevolg heeft dat een minderjarig kind dat schade heeft geleden, waarvoor een ouder aansprakelijk is, geen uitkering zal ontvangen omdat het kind nu eenmaal niet zelf zal aangeven dat daar noodzaak toe is, dan is dat een onwenselijke situatie. Aansprakelijkheid voor schade als gevolg van mishandeling of seksueel misbruik, gevallen die in gezinsverband de meeste impact hebben, wordt gezien de opzetclausule niet gedekt. De Hoge Raad heeft echter in het Shakenbaby arrest geoordeeld dat in het licht van de maatschappelijke betekenis van de AVP een beroep op de opzetclausule niet zonder meer slaagt. Die maatschappelijke betekenis is in gezinsverband zeer sterk aanwezig omdat de 'dader' en het 'slachtoffer' in een familierechtelijke betrekking tot elkaar staan.

Voor adviseurs (en particulieren) ligt er zeker ook een taak om op basis van hun gezinssituatie een passende verzekering af te sluiten.

Ten derde valt op dat de omvang van de 'gezinsdekking' relevant kan zijn bij de verhaalsbevoegdheden van de verzekeraar. Een verzekeraar mag immers geen verhaal nemen op de medeverzekerden onder de polis. Hoe ruimer het gezin is omschreven, hoe kleiner de kring van personen is waarop de verzekeraar verhaal mag nemen. Indien het gezin niet ruim is omschreven, zal dit wel tot gevolg kunnen hebben dat verhaal kan worden genomen op stiefgezinsleden. Dit kan leiden tot een onwenselijke situatie, nu juist ook ten aanzien van deze gezinsleden ervoor gewaakt moet worden dat de familieband wordt verstoord.

7. Afronding

In antwoord op de hoofdvraag van deze bijdrage, namelijk 'Hoe gaan verzekeraars in hun polissen om met (nieuwe) gezinsverhoudingen?', kan worden geconcludeerd dat de geraadpleegde polisvoorwaarden laten zien dat veel gezinsleden op een of andere wijze onder de dekking vallen, en dat over het algemeen rekening is gehouden met deze maatschappelijke ontwikkelingen. De gezinsdekking is over het algemeen ruim geformuleerd, soms door expliciet stief- en pleegkinderen op te nemen, maar ook door het opnemen van de personen met wie men in (duurzaam) gezinsverband samenwoont. Op het oog kleine tekstuele verschillen kunnen wel tot grote verschillen qua dekking leiden. Te denken valt aan de toevoeging dat de kinderen op het woonadres van de verzekeringnemer moeten zijn ingeschreven. Dit kan tot problemen leiden tussen gescheiden ouders van wie de kinderen op één woonadres staan ingeschreven maar bij beide ouders gedeeltelijk wonen. Ook valt te denken aan de toekomstige situatie van meervoudig ouderschap. Een kind kan hierdoor meer dan twee juridische ouders hebben, maar zal slechts op één woonadres zijn ingeschreven. Verzekeraars zijn uiteraard vrij ten aanzien van de inhoud van de polisvoorwaarden, maar wellicht dat zij – vooral ten aanzien van het voorgaande 'probleem' – mede in het licht van de maatschappelijke functie van de AVP een dergelijke beperking moeten wegnemen.